

Шамсутдинова Маріам-Софія

здобувачка ступеня PhD,

викладачка кафедри практики англійської мови

та методики викладання

Рівненського державного гуманітарного університету

м. Рівне, Україна

ORCID: 0009-0001-3943-2447

e-mail: ms.shamsutdynova@gmail.com

АКСІОЛОГІЧНА ПАРАДИГМА ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ З ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

Анотація. У статті аналізується аксіологічна парадигма підготовки майбутніх фахівців з іноземної мови у контексті формування компетентностей майбутніх фахівців з іноземної мови в умовах сучасної освіти. Сьогоднішні вимоги до майбутніх фахівців з іноземної мови не обмежуються лише знанням мови, а й окреслюють розвиток інших компетенцій, як-то культурна, міжкультурна та соціальна. У зв'язку з цим актуальним стає вивчення аксіологічної парадигми підготовки майбутніх фахівців з іноземної мови.

З'ясовано, що аксіологічна парадигма сучасної освіти покликана допомагати педагогам виховувати людей з вищим рівнем свідомого ставлення до світу та цінностей, збагачувати їхній досвід та формувати громадянську свідомість, що є важливою складовою розвитку суспільства.

Аксіологічна парадигма в контексті вивчення іноземної мови базується на визнанні ціннісних орієнтацій, ідеалів та вимог, на яких повинен базуватися процес вивчення іноземної мови. Ця парадигма висуває на перший план особистісний розвиток здобувача та формування в нього ціннісних орієнтацій і вміння користуватися мовою відповідно до культурних традицій нації, мову якої він вивчає. Вона також передбачає розвиток у здобувачів критичного мислення та здатності аналізувати інформацію з різних джерел з точки зору ціннісних орієнтацій.

У статті визначено, що аксіологічна парадигма сприяє формуванню ціннісних орієнтацій, що дає змогу враховувати інтереси та потреби здобувачів в освітньому процесі і сприяє їхньому професійному зростанню в майбутньому. Застосування аксіологічної парадигми є ефективним у розвитку професійних компетенцій майбутніх фахівців з іноземної мови.

Застосування аксіологічної парадигми у навчанні іноземної мови передбачає використання інтерактивних методів навчання, залучення міжкультурних аспектів, вивчення моральних та етичних норм і принципів, розвиток мовленнєвої культури учнів.

Ключові слова: аксіологія, аксіологічна парадигма, ціннісні орієнтації, особистість фахівця, підготовка майбутніх фахівців з іноземної мови.

Постановка проблеми. Сучасна українська вища освіта покликана відповідати вимогам часу, а також бути орієнтованою на формування інтелектуального потенціалу нації та на всебічний розвиток особистості як найвищої цінності суспільства. Тому одним з головних напрямів національної освітньої стратегії нині є перехід до ціннісної парадигми. Таке ставлення вимагає запровадження ціннісної орієнтації у вищу педагогічну освіту, посилення уваги до особистості та вмотивованості майбутніх спеціалістів, їх аксіосфери, а також світоглядної позиції та ціннісних настанов. Педагогічна освіта спрямована на підготовку майбутніх вчителів іноземної мови, які мають бути не тільки висококваліфікованими фахівцями у своїй галузі, а й носіями ціннісних орієнтирів, що відображають як їхню професійну культуру, так і культуру своєї Батьківщини та країни, мова якої вивчається; крім того, вони повинні сприяти духовному та моральному зростанню своїх вихованців. Майбутні учителі іноземної мови повинні володіти основними фаховими компетентностями, як-то: здатність до реалізації сучасних освітніх моделей, методик, технологій і прийомів навчання іноземних мов, до аналізу результатів процесу їх використання у закладах освіти; здатність здійснювати професійні (проектувальну, адаптаційну, організаційно-управлінську, мотиваційну, комунікативно-навчальну, дослідницьку й контролюючу) функції вчителя іноземної мови, де важливе місце займає аксіологізація процесу формування професійних компетентностей. Також в Україні діє програма Erasmus+, яка сприяє міжнародній мобільності здобувачів вищої освіти та викладачів, а також розвитку міжкультурної співпраці. У цьому контексті аксіологічна парадигма може допомогти здобувачам засвоїти культурні особливості країн, з якими вони співпрацюють, і стати ефективними взаємодіючими сторонами в міжнародному середовищі.

Аналіз останніх досліджень з проблеми. Теоретико-методологічні основи педагогічної аксіології обґрунтовано в наукових працях українських учених І. Бега, О. Вишневського, І. Зязюна, В. Кременя, В. Огнев'юка, Ю. Пелеха, О. Савченко, О. Сухомлинської, Н. Ткачова, Л. Харченко та ін.

Вивчення аксіології в педагогічних і лінгвістичних науках було предметом наукових публікацій, у яких учені висвітлювали свої дослідження про роль цінностей і етичних принципів в освіті та вивченні мови. Ось кілька ключових висновків нещодавніх досліджень: аксіологія відіграє вирішальну роль у формуванні змісту і методів навчання мови (Пелех, 2010); досліджувалася роль культурних цінностей і переконань у використанні мови та спілкуванні, а також важливість сприяння міжкультурному розумінню та повазі через вивчення мови (Гриценко, 2015). Аксіологічна парадигма підкреслює важливість навчання, орієнтованого на учня, та навчання на досвіді (Пелех, 2010; Бондарчук, 2017). Педагоги досліджували ефективність таких підходів, як навчання, орієнтоване на виконання завдань (Краснянська, 2017), навчання на основі проєктів і навчальних послуг у просуванні таких цінностей, як емпатія, толерантність і соціальна відповідальність (Sliwka, 2022). Аксіологічна парадигма також підкреслює важливість підготовки та професійного розвитку вчителів у просуванні освіти, заснованої на цінностях. Дослідники наголошують на необхідності для вчителів розвивати знання,

навички та ставлення, необхідні для створення сприятливого та інклюзивного освітнього середовища, яке сприяє етичним і моральним цінностям (Бикова, 2019).

Мета статті – проаналізувати теоретичні засади аксіологічної парадигми підготовки майбутніх фахівців з іноземної мови в Україні.

Завдання статті – проаналізувати поняття аксіологічна парадигма та її роль у підготовці майбутніх фахівців з іноземної мови; виявити особливості формування ціннісних орієнтацій здобувачів у процесі вивчення іноземної мови; дослідити взаємозв'язок аксіологічної парадигми та розвиток міжкультурної компетентності майбутніх фахівців з іноземної мови.

Виклад основного матеріалу дослідження. Аксіологія відіграє важливу роль у педагогічних науках, оскільки вона допомагає визначити цінності та цілі навчання та виховання. Саме завдяки аксіологічному підходу педагог може стати не тільки майстром своєї професії, але й майстром формування особистісних цінностей учнів.

Аксіологічна парадигма педагогіки використовується для формування особистісно-орієнтованого підходу до навчання та виховання, що ґрунтується на визнанні різних особистісних цінностей учнів та взаєморозумінні (Пелех, 2010). Вона дає змогу педагогу розуміти та враховувати особистісні особливості кожного здобувача освіти, зокрема його цінності, що дає можливість здійснювати ефективну та індивідуально орієнтовану роботу з ним. Аксіологічна парадигма, будучи спрямованою на формування свідомого ставлення до цінностей, забезпечує збалансований розвиток особистості, базується на ідеї про те, що навчання та виховання повинні орієнтуватися на відповідність особистісних цінностей, які потребують захисту та розвитку. Так, О. Сухомлинська, здійснивши аналітичний огляд наукових доробок українських науковців, присвячених питанням цінностей у вихованні дітей та молоді, наголошує, що «проблеми цінностей набули статусу першочергових, актуальних через те, що сучасна система освіти і виховання в Україні перейшла на нову парадигму виховання, в центрі якої стоїть особистість в усіх її зв'язках і опосередкуваннях», а «ціннісний підхід виступає як найпріоритетніша виховна проблема... Виховання на основі цінностей – це провідний шлях формування особистості, її духовного світу» (Сухомлинська, 1997).

Як підсумок, аксіологічна парадигма сучасної освіти покликана допомагати педагогам виховувати людей з вищим рівнем свідомого ставлення до світу та цінностей, збагачувати їхній досвід та формувати громадянську свідомість, що є важливою складовою розвитку суспільства. Такий підхід передбачає формування у вихованців поваги до інших людей, до природи та інших цінностей, які відображають гармонійний розвиток людини та суспільства. Він спрямований на формування в учнів гуманістичної спрямованості, виховання людини з вищими моральними цінностями та патріотичних почуттів. Учень вважається цінністю, а його розвиток, виховання і соціалізація є головною метою педагогічної діяльності (Пелех, 2010).

У контексті аксіологічної парадигми при навчанні іноземної мови робиться акцент на розвиток культурної компетентності, тобто здатності здобувачів

сприймати та розуміти культурні різноманітності, взаємодіяти з представниками інших культур та відчувати повагу до культур інших народів.

Застосування аксіологічної парадигми у навчанні іноземної мови передбачає використання інтерактивних методів навчання, залучення міжкультурних аспектів, вивчення моральних та етичних норм і принципів, розвиток мовленнєвої культури учнів. Вона також передбачає розвиток у здобувачів критичного мислення та здатності аналізувати інформацію з різних джерел з точки зору ціннісних орієнтацій.

Аксіологічна парадигма в контексті вивчення іноземної мови базується на визнанні ціннісних орієнтацій, ідеалів та вимог, які повинні керувати процесом вивчення іноземної мови. Ця парадигма висуває на перший план особистісний розвиток учня та формування в нього ціннісних орієнтацій і вміння користуватися мовою відповідно до культурних традицій нації, мову якої він вивчає (Краснянська, 2017).

Можна виділити такі основні характеристики аксіологічної парадигми в контексті вивчення іноземної мови.

Орієнтація на ціннісну сферу людини. Аксіологічна парадигма віддає перевагу формуванню в учнів ціннісних орієнтацій, що дозволяє їм ефективніше використовувати іноземну мову в міжкультурному спілкуванні.

Індивідуалізація навчання. Аксіологічна парадигма вимагає врахування індивідуальних особливостей кожного учня та сприяє формуванню у них інтересу до навчання.

Розвиток творчих здібностей. Аксіологічна парадигма забезпечує розвиток творчих здібностей учнів, що сприяє підвищенню рівня їхнього навчання.

Врахування культурних традицій. Аксіологічна парадигма визнає важливість врахування культурних традицій нації, мова якої вивчається у процесі навчання (Sliwka, 2022).

Аксіологічна парадигма – це філософсько-педагогічний підхід, який підкреслює цінності та етичні принципи в освіті. У контексті вивчення іноземної мови аксіологічна парадигма наголошує на важливості розвитку не лише лінгвістичної компетенції, а й міжкультурної компетенції та навичок критичного мислення (Kriegbaum , Bekker , Spinath 2018).

Однією з головних характеристик аксіологічної парадигми у вивченні іноземної мови є визнання ролі, яку культурні цінності та переконання відіграють у використанні мови та спілкування. Здобувачам освіти пропонується досліджувати та розуміти культурний контекст цільової мови, включаючи її цінності, норми та ставлення, щоб краще розуміти і цінувати мову та її носіїв.

Іншою важливою характеристикою аксіологічної парадигми є акцент на навчанні, орієнтованому на здобувача та на досвіді (Бойко, 2016). Здобувачам пропонується брати участь в автентичних комунікативних ситуаціях, які дозволяють їм використовувати мову в значущих контекстах і розмірковувати про власні цінності та переконання. Педагоги також відіграють вирішальну роль у просуванні таких цінностей, як толерантність, повага та емпатія, а також у створенні сприятливого та інклюзивного освітнього середовища.

Нарешті, аксіологічна парадигма визнає важливість вивчення мови для особистого та соціального розвитку. Здобувачам пропонується поміркувати про роль мови та спілкування у формуванні їх власної ідентичності та розвивати свою здатність взаємодіяти з іншими з повагою та конструктивно аналізувати мовний простір (Громова, 2018). Завдяки вивченню мови здобувачі освіти також можуть розвинути почуття глобального громадянства та цінування мовного і культурного розмаїття.

Використання аксіологічної парадигми у підготовці майбутніх фахівців з іноземної мови може мати низку позитивних наслідків зокрема:

покращений особистий і соціальний розвиток: аксіологічна парадигма наголошує на важливості цінностей і етичних принципів, які можуть допомогти учням розвинути більш повне пізнання й сприйняття себе, а також краще розуміння інших. Це може сприяти покращенню навичок спілкування та міжособистісного спілкування, а також більшій здатності ефективно працювати в різноманітному та мультикультурному середовищі.

Підвищення мотивації та залученості: коли здобувачі відчувають, що їхні цінності та переконання визнають і поважають в освітньому середовищі, вони, швидше за все, будуть мотивовані та залучені до процесу навчання. Це може до поліпшення результатів навчання і більшого почуття задоволення та реалізації.

Поліпшені навички критичного мислення та вирішення проблем: аксіологічна парадигма заохочує здобувачів критично аналізувати власні переконання та припущення, а також розглядати альтернативні точки зору. Це може допомогти розвинути їхні навички критичного мислення та вирішення проблем, а також здатність аналізувати складні етичні та моральні проблеми.

Краща підготовка до професійного життя: аксіологічна парадигма наголошує на розвитку етичних і моральних цінностей, необхідних для успіху в професійному світі. Інтегруючи ці цінності в процес навчання, здобувачі зможуть краще підготуватися до викликів, з якими вони зіткнуться у своїй майбутній кар'єрі.

Вдосконалені комунікативні навички: аксіологічна парадигма підкреслює важливість емпатії та поваги в спілкуванні. Розвиваючи ці навички, здобувачі можуть підвищити свою здатність ефективно спілкуватися з людьми різного соціального стану та різних культур.

У процесі вивчення іноземних мов чільне місце належить аксіологічній парадигмі, за якою передбачається, що здобувачі освіти з більшою ймовірністю досягнуть успіху у вивченні нової мови, якщо вони мотивовані та залучені до процесу навчання. Мотивація може бути посилена шляхом створення позитивного освітнього середовища, встановлення досяжних цілей, надання зворотного зв'язку і використання матеріалів, які є актуальними та цікавими для здобувачів освіти (Мариніна, 2015).

Аксіологічна парадигма реалізується через різні методи і прийоми у методиці навчання іноземних мов. Наприклад, навчання мови на основі завдань (TBLT) є підходом, який узгоджується з аксіологічною парадигмою, оскільки він підкреслює важливість надання здобувачам завдань, які є актуальними та значущими для них.

Ще один прийом, який узгоджується з аксіологічною парадигмою – це використання автентичних матеріалів, таких, як відео, пісні та тексти, які відповідають інтересам здобувачів і дають можливості для автентичного використання мови.

Висновки і перспективи подальших розвідок. Отже, використання аксіологічної парадигми у підготовці майбутніх фахівців з іноземної мови позитивно впливає на особистісний і соціальний розвиток здобувачів, мотивацію та залученість до освітнього процесу, формування критичного мислення та готовності до вирішення проблем, підготовку до професійного життя та комунікативні навички. Аксіологічна парадигма пропонує ціннісний підхід до вивчення іноземної мови, оскільки вона наголошує на етичних і моральних цінностях, особистому та соціальному розвитку і критичному мисленні. Вона пропонує спосіб інтегрувати вивчення мови з розвитком здобувачів як етичних і чуйних особистостей.

Загалом, застосування аксіологічної парадигми у підготовці фахівців з іноземних мов має потужний потенціал для удосконалення особистісного і соціального розвитку здобувачів, критичного мислення та комунікативних навичок. Перспективи подальших досліджень вбачаємо у виокремленні потенційних переваг цього підходу, а також у розробці ефективних методів його впровадження в мовну освіту. Крім цього, актуальною є потреба в дослідженні ролі педагога у впровадженні аксіологічних підходів у лінгвістичній аудиторії та виявлення того, якою мірою підготовка вчителя може сприяти розвитку цих підходів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

Бикова, О. (2019). Аксіологічна парадигма в педагогіці та методиці навчання іноземних мов. *Іноземні мови. № 3*. СС. 3–11.

Бойко, О. (2016). Педагогічні умови розвитку аксіологічної культури майбутніх учителів іноземної мови. *Педагогічна освіта: теорія і практика. №22*. СС. 105–110.

Бондарчук, О. (2017). Формування аксіологічної компетентності майбутніх фахівців з іноземної мови в умовах використання інноваційних технологій навчання. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Філологічна» № 25*. СС. 24–28.

Гриценко, В. (2015). Аксіологічні засади формування професійної компетентності майбутніх фахівців з іноземної мови. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Філологічна» № 21*. СС. 47–49.

Громова, О. (2018). Формування аксіологічної компетентності майбутніх фахівців з іноземної мови в умовах підготовки до міжкультурної комунікації. *Педагогічний дискурс: збірник наукових праць. № 22*. СС. 106–111.

Краснянська, І. (2017). Аксіологічна парадигма в підготовці майбутніх фахівців з іноземної мови: особливості та перспективи. *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. Педагогічні науки, №86*. С. 60–64.

Мариніна, Т. (2015). Аксиологічний підхід у підготовці майбутніх учителів іноземної мови. Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 10: Проблеми засвоєння іноземних мов та літератури, №8. С. 44–50.

Пелех, Ю. (2010) *Теоретико-методичні засади ціннісно-сислової готовності майбутнього педагога до професійної діяльності*. Доктор педагогічних наук. Ін-т вищ. освіти НАПН України. Київ. 36 с.

Сухомлинська О. (1997). Цінності у вихованні дітей та молоді: стан розроблення проблем. *Педагогіка і психологія*. № 1. С. 107–111.

Kriegbaum K., Bekker N., Spinath B. (2018). *The relative importance of intelligence and motivation as predictors of school achievement: A meta-analysis*. [https://www.semanticscholar.org/paper/The-relative-importance-of-intelligence-and-as-of-A-Kriegbaum-](https://www.semanticscholar.org/paper/The-relative-importance-of-intelligence-and-as-of-A-Kriegbaum-Becker/89ee147e49ca5282c55869b5007f472a016dbeac#cited-papers)

Becker/89ee147e49ca5282c55869b5007f472a016dbeac#cited-papers

Slivka A., Klopsch B., (2022). *Deeper Learning in der Schule: Pädagogik des digitalen Zeitalters*. 221 s.

REFERENCES

Bykova, O. (2019). Axiologichna paradyhma v pedahohitsi ta metodytsi navchannya inozemnykh mov. [Axiological Paradigm in Pedagogy and Methods of Teaching Foreign Languages]. *Inozemni movy*. No 3. SS. 3–11. [in Ukrainian]

Boyko, O. I. (2016). Pedahohichni umovy rozvytku aksiologichnoyi kul'tury maybutnikh uchyteliv inozemnoyi movy. [Pedagogical Conditions for the Development of Axiological Culture of Future Foreign Language Teachers]. *Pedahohichna osvita: teoriya i praktyka*. No 22. SS. 105–110. [in Ukrainian]

Bondarchuk, O. I. (2017). Formuvannya aksiologichnoyi kompetentnosti maybutnikh fakhivtsiv z inozemnoyi movy v umovakh vykorystannya innovatsiynykh tekhnolohiy navchannya. [Formation of Axiological Competence of Future Foreign Language Specialists in the Conditions of Using Innovative Learning Technologies]. *Naukovi zapysky Natsionalnoho universytetu "Ostrozka akademiya". Seriya "Filolohichna"*. No 25. SS. 24–28. [in Ukrainian]

Hrysenko, V. V. (2015). Aksiologichni zasady formuvannya profesynoyi kompetentnosti maybutnikh fakhivtsiv z inozemnoyi movy. [Axiological Principles of Formation of Professional Competence of Future Foreign Language Specialists]. *Naukovi zapysky Natsionalnoho universytetu "Ostrozka akademiya". Seriya "Filolohichna"*. No 21. SS. 47–49. [in Ukrainian]

Gromova, O. V. (2018). Formuvannya aksiologichnoyi kompetentnosti maybutnikh fakhivtsiv z inozemnoyi movy v umovakh pidhotovky do mizhkul'turnoyi komunikatsiyi [Formation of Axiological Competence of Future Foreign Language Specialists in the Conditions of Preparation for Intercultural Communication]. *Pedahohichnyy dyskurs: zbirnyk naukovykh prats*. No 22. SS. 106–111. [in Ukrainian]

Krasnyanska, I. (2017). Aksiologichna paradyhma v pidhotovtsi maybutnikh fakhivtsiv z inozemnoyi movy: osoblyvosti ta perspektyvy. [Axiological Paradigm in the Training of Future Foreign Language Specialists: Features and Perspectives]. *Visnyk Zhytomyrskoho derzhavnoho universytetu imeni Ivana Franka. Pedahohichni nauky*, No 86. SS. 60–64. [in Ukrainian]

Marynina, T. (2015). Aksiologichnyy pidkhid u pidhotovtsi maybutnikh uchyteliv inozemnoyi movy. [Axiological Approach in the Training of Future Foreign Language Teachers]. *Naukovyy chasopys NPU imeni M. P. Drahomanova. Seriya 10: Problemy zasvoyennya inozemnykh mov ta literatury, No 8*. SS. 44–50. [in Ukrainian]

Peleh, Yu. (2010). *Teoretyko-metodychni zasady tsinnisno-smyslovoyi hotovnosti maybutnoho pedahoha do profesiynoyi diyalnosti*. [Theoretical and Methodological Foundations of the Value-meaning Readiness of the Future Teacher for Professional Activity]. Doctor pedahohichnykh nauk. In-t vyshch. osvity NAPN Ukrainy. Kyiv. 36 p. [in Ukrainian]

Sukhomlynska O. (1997). Tsinnosti u vykhovanni ditey ta molodi: stan rozroblennya problem [Values in the Education of Children and Youth: the State of Development of Problems]. *Pedahohika i psykholohiya. No 1*. SS. 107–111. [in Ukrainian]

Kriegbaum K., Bekker N., Spinath B. (2018). *The Relative Importance of Intelligence and Motivation as Predictors of School Achievement: A meta-analysis*. <https://www.semanticscholar.org/paper/The-relative-importance-of-intelligence-and-as-of-A-Kriegbaum-Becker/89ee147e49ca5282c55869b5007f472a016dbeac#cited-papers> (data zvernennia 5.05.2023). [in English]

Sliwka A., Klopsch B., (2022). *Deeper Learning in der Schule: Pädagogik des digitalen Zeitalters*. 221 u. [in German]

AXIOLOGICAL PARADIGM OF TRAINING FUTURE FOREIGN LANGUAGE SPECIALISTS

Mariam-Sofia Shamsutdinova

PhD candidate,

Lecturer at the Department of English Language Practice
and Teaching Methods,

Rivne State University for the Humanities,
Rivne, Ukraine

ORCID: 0009-0001-3943-2447

e-mail: ms.shamsutdynova@gmail.com

Abstract. The article analyses the axiological paradigm of training future foreign language specialists in the context of developing the competences of future foreign language specialists in the context of modern education. Today's requirements for future foreign language specialists are not limited to language knowledge alone, but also outline the development of other competences, such as cultural, intercultural and social. In this regard, the study of the axiological paradigm of training future foreign language specialists becomes relevant.

It was found that the axiological paradigm of modern education is designed to help teachers educate people with a higher level of conscious attitude to the world and values, enrich their experience and form civic consciousness, which is an important component of society's development.

The axiological paradigm in the context of foreign language learning is based on the recognition of value orientations, ideals and requirements on which the process of learning a foreign language should be based. This paradigm emphasises the personal development of the learner and the formation of his/her value orientations and ability to use the language in accordance with the cultural traditions of the nation whose language he/she is learning. It also involves the development of critical thinking and the ability to analyse information from various sources in terms of value orientations.

The article determines that the axiological paradigm contributes to the formation of value orientations, which makes it possible to take into account the interests and needs of students in the educational process and contributes to their professional growth in the future. The application of the axiological paradigm is effective in developing the professional competences of future foreign language specialists.

The application of the axiological paradigm in foreign language teaching involves the use of interactive teaching methods, the involvement of intercultural aspects, the study of moral and ethical norms and principles, and the development of students' speech culture.

Keywords: axiology, axiological paradigm, value orientations, personality of a specialist. training of future foreign language specialists.

Стаття надійшла до редакції 09.05.2023 р.